

MÓRICZ ZSIGMOND: AZ ISTEN HÁTA MÖGÖTT (1911)

■ A szerző

Móricz Zsigmond **1879.** július 2-án született a Szatmár megyei Tizacsécsén, egy 300 lelkes faluban. Édesapja Móricz Bálint, aki négy elemi végzett ötholdas kisparaszt volt, nagy tervekkel és becsvágygal rendelkezett. Egy elszegényedett, árva, de művelt és rátarti kisasszonyt vett el Pallagi Erzsébet személyében. A család súlyos anyagi gondokkal küzdött, helyzetüket csak tovább súlyosbította, hogy kilenc gyermeket neveltek, akik közül kettő kiskorában meghalt. Az anya ragaszkodott a gyerekek gondos iskoláztatásához, az édesapa pedig mindent megtett, hogy ehhez előteremtse a szükséges pénzt. Móricz életében Tizacsécsé a gyermeki aranykor boldog színhelye, valóságos tündérsziget volt. Hatéves koráig éltek itt, míg a család anyagilag össze nem omlott. A módos parasztok közé feltört apa vállalkozásai balul ütöttek ki: a tavaszi jégzajlás elsodorta a vízimalmot, amelyet bérelt, az adósságra vásárolt cséplőgép, amittől a gazdálkodás fellendülését remélte, felrobant. Erre a házuk és a földjük is ráment. A szülők Prügyre, Szerencs mellé költöztek **1884**-ben, a legnagyobb fiút, Zsigmondot és később öccsét is ideiglenesen az anyai nagybátyhoz adták Türistvándiba.

1890-ben Móricz Zsigmond a nagy hírnű debreceni református kollégiumban kezdte meg gimnáziumi tanulmányait. A harmadik osztályig jutott el mint eminens tanuló, ezt követően a szülei Sárospatakra költöztek **1892**-ben. Móricz a pataki kollégiumban folytatta tanulmányait. Olvasási szenvedélye, mely már Debrecenben is jellemezte, tovább folytatódott. Jókai mellett felfedezte az olasz Edmondo de Amicis egyik érzelmes gyermekregényét (*A szív*), megismerte Csokonai költészetét is. Tanulmányait viszont elhanyagolta, rossz jegyei kettőtörhették volna diákpályáját, ez azonban nem következett be. Egy másik anyai nagybácsi, Pallagi Gyula vitte magával Kisújszállásra a saját iskolájába. A hatodik osztályt itt már színjeles eredménnyel végezte. Kisújszálláson érettségizett **1899**-ben. Ekkor határozta el, hogy író lesz, makacs munkával dolgozott célja eléréseért.

Az érettségit követően nyugtalan idők következtek, ide-oda hányódott: Debrecenben református teológiára járt, fél év múlva ugyanitt joghallgató lett, majd átlépett a budapesti egyetem jogi karára. Kisújszálláson helyettes tanár volt, dolgozott hivatalokban, végül **1903**-ban bekerült az akkor induló *Az Újság* szerkesztőségébe, a gyermekrovatba. A Kisfaludy Társaság megbízásából több alkalommal is részt vett népdal- és népmesegyűjtésben Szatmár megye területén. Egyetemi tanulmányait nem fejezte be, időközben állandóan írt, de tehetsége nem tört még felszínre.

Magánéletének és íróvá válásának is fontos eseménye **1905**-ben kötött házassága: feleségül vette Holics Eugéniát, egy felvidéki kismemesi bányatisztviselő lányát, akire az irodalomtörténet Janka néven emlékezik. A házasság nem hozott idilli boldogságot az író életébe. Személyükben két erős akaratú, eltérő világszemléletű, hagyományú és ízlésű ember találkozott, akik vágyaikban is végletesen különböztek. Két évtizedes együttélésük tele volt súrlódásokkal. Janka sérült léleként, túl egy szerelmi csalódáson érkezett a házasságba, a férje állandó rajongására vágyott. Féltékeny volt mindenre, ami Móriczot körülvette, írói munkájára és sikereire is. Móricz Zsigmond számára a házasság börtönnek bizonyult, de az állandósult belső feszültség írásra sarkallta. Teremtő, gazdag szenvedést kapott ezektől az évektől. Műveiben rendre visszatér a férfi és nő házasságbeli kapcsolata és e viszonylat problematikája, ezzel a maga házasságát írta meg újra és újra, gyakran szó szerint idézte szócsatáikat.

A lelki szenvedés és az apai fájdalom is közrejátszhatott abban, hogy az író végre rátalált saját hangjára. Első és második kisfiuk is meghalt, ezután írta a *Hét krajcár* című novelláját, amely megalapozta hírnevét. Az írói sikerek, a könyvek és a folyóiratok véget vetettek a korábbi szűkölködésnek, a Móricz család meglehetősen jó anyagi viszonyok közé került. **1911**-ben Leányfalun telket

vásároltak, majd egy szép, kényelmes házat építettek rá. **1913**-ban Móricz és felesége Olaszországba utazott, megfordultak Velencében, Veronában, a Garda-tó mellett, ahol Babitscsal is találkoztak. Janka feloldódni látszott, a házaspár elégedetten és boldogan tért haza.

Az első világháború kitörésekor Móricz a hamis, félrevezető jelszavak hatása alá került. Úgy gondolta, hogy a háború mint egy tisztító tűz fogja elemészteni mindazt, ami idejétmúlt és halálra ítélt. Azt remélte, hogy a történelem vihara megfiatalítja a megvénült Európát. **1915**-ben önként jelentkezett haditudósítónak a keleti frontra, hogy riportot készítsen a magyar katonák hősiességéről, de a fronton szerzett embertelen borzalmak hamar rádöbbenettkék a valóságra. Az **1919**-es kommunista diktatúra első tettei még csalóka ábrándokat keltettek benne, de hamarosan visszariadt a terjedő terror láttán. Az **1920**-as évek elején meghurcolták, valósággal meggyalázták **1919**-es riportjai miatt.

Móricz **1924**-ben megismerkedett egy színművének próbáján Simonyi Mária színésznővel, s még ugyanebben az évben szerelemre lobbant egy debreceni, gazdag és nála jóval fiatalabb özvegyasszony, Magoss Olga iránt. Janka egymás után kétszer is öngyilkosságot kísérelt meg. Másodjára orvosai már nem tudták megmenteni, **1925** áprilisában meghalt. Móricz feleségének halála után külföldi utazásokkal próbált enyhíteni önvádoló gyötrelmein. **1926**-ban új házasságot kötött, Simonyi Máriát vette el. Nászútjukon bebarangolták Párizs után Olaszországot is, egészen Szicíliáig. Ez a házasság sem sikerült, **1937**-ben elváltak, az író ekkor végleg visszavonult Leányfalura.

Osvát Ernő halála után, **1929** és **1933** között Babitscsal együtt szerkesztették a *Nyugatot*, de szerkesztői elveiket nem tudták összehangolni. Móricz feladata a prózai rovat vezetése volt. Az **1930**-as években termékeny kölcsönhatás bontakozott ki az író és az évtized közepén fellépő, paraszti származású és irodalmi szociográfiával jelentkező népi írók között. A fiatal tehetségeknek adott teret *Kelet Népe* című folyóiratában, melyet **1939**-től haláláig szerkesztett. **1936**-ban új él-ménnyel gazdagodott: megismerkedett a fiatal, árva, állami intézetben nevelkedett Littkey Erzsébettel, akit írásaiban Csibének nevezett.

Móricz **1942** szeptemberében agyvérzés következtében halt meg Budapesten.

■ Főbb művei

- 1908. Hét krajcár – novella
- 1910. Sárarany – regény
- 1911. Az Isten háta mögött – regény
- 1914. Nem élhetek muzsikaszó nélkül – kisregény
- 1916. Szegény emberek – novella
- 1917. A fáklya – regény
- 1920. Légy jó mindhalálig – regény
- 1922. Tündérgert – regény
- 1924. Kivilágos kivirradtig – regény
- 1927. A nagy fejedelem – regény
- 1927. Úri muri – regény
- 1931. Forr a bor – regény
- 1932. Rokonok – regény
- 1932. Barbárok – novelláskötet
- 1934. A nap árnyéka – regény
- 1935. A boldog ember – regény
- 1936. Komor ló – novelláskötet

1938. Életem regénye – regény
1941. Árvácska – regény
1941. Rózsa Sándor a lovát ugratja – regény
1942. Rózsa Sándor összevonja a szemöldökét – regény

■ Írói világa

Móricz Zsigmond a *Nyugat* első nemzedékének jelentős prózaírója. Pályája a Jókai és Mikszáth képviselte XIX. századi elbeszélői hagyomány folytatása. Prózájára a realizmus és az ösztönök világát feltáró naturalizmus gyakorolt hatást, de életművében a lélektani irányultság is megfigyelhető. Elbeszélésmódjára a történetelvűség, a lineáris idővezetés és az ok-okozati viszonyok mentén előrehaladó metonimikusság jellemző. Egyes alkotásaiban metaforikus elemek is megjelennek. Elődeit az anekdota szerepeltetésével követi, de nála ez már csak az atmoszférateremtés vagy a karakter megjelenítésének eszköze. Szerkesztésmódjában drámaiság, a krízishelyzetek köré épülő jelenetezés tapasztalható. Gyakran alkalmaz szabad függő beszédet.

Pályája elejétől sokat írt, de első műveit, melyekben még nem talált rá saját írói hangjára, nem tette közzé. Első írásait a *Debreceni Hírlap* segédszerkesztőjeként a helyi lapokban közölte az 1900-as évek elején. 1908-ban egy állattese-gyűjteménye látott napvilágot *Erdő-mező világa* címmel. Tehetségére Osvát Ernő figyelt fel *Hét krajcár* című novellája kapcsán. Az 1909-ben azonos címmel megjelent novellagyűjtemény meghozta számára a sikert, végre önmagára talált. Elismerő kritikát kapott, és Ady barátságát is ennek köszönhette. 1910-ben a Nemzeti Színház bemutatta *Sári bíró* című színművét.

Első jelentős regényei az 1910-es évek elején láttak napvilágot. Első regénye, a *Sárány* új szempontból mutatja be a magyar falu és a vidéki kisváros világát. A regény középpontjában Turi Dani áll, az „Ember”, aki a világot rosszul berendező Istennel áll szemben. A szereplő folyton önértelmezésre és önkiteljesedésre tör. Az alkotás az emberi sorsot mitikusán értelmezi, ebből fakad, hogy a regényből hiányoznak a naturalizmusra jellemző környezteleírások, viszont az erkölcsi vonatkozások kitüntetett szerepet kapnak. Elbeszélői nyelvében a szabad függő beszéd kerül túlsúlyba, s ez gyakran eldönthetlenné teszi, hogy a főhős vagy az elbeszélő szólamát olvassuk-e. *Az Isten háta mögött* című regénye egy felvidéki kisváros szellemi sivárságába enged betekintést, melynek középpontjában Veres tanító feleségének sorsa áll. A mű a magyar *Bovaryné*ként vonult be az irodalomtörténetbe. A *Nem élhetek muzsikaszó nélkül* című kisregénye abban az átmeneti idillben született, amikor feleségével olaszországi körúton vett részt. A derűs hangulatban megírt mű egy fiatal pár civódásának és békülésének idilli rajza.

Az első világháború borzalmairól a *Szegény emberek* című novellájában számol be. Írásában rámutat a hátszág nyomorára, az embertelen körülményekre, és tiltakozik az embert lealacsonyító vérontás ellen.

Az 1910-es években Móricz újabb jelentős műveket közölt. *A fáklya* alaptémája a vidéki értelmiség útvesztése. A fiatal, tehetséges, romantikus népszemlélettől áthatott református pap, Matolcsy Miklós nagy tervekkel érkezik Fábiánfalvára. Nem képes a fáklya szerepét betölteni, mert ő is idomul a becstelen, önző és vagyonhajhászó környezethez. A falu fiatalságát elpusztító tűzvész szimbolikus értelmet nyer a mű végén: az úri felelőtlenség, a háborús veszteségek jelképévé nő.

Az 1920-as évek elején Móricz regénytrilógia írásába kezdett, mely az *Erdély* címet viselte. Első darabja a *Tündérbert*, ezt *A nagy fejedelm* követte, majd *A nap árnyéka* című. A trilógia első darabja Bethlen Gábor alakját állítja a középpontba. Az író a XVII. századi Erdély történetében keresett párhuzamot, magyarázatot saját korának nemzeti-társadalmi gondjainak megoldására. Regé-

nyét enyhén archaikus nyelven írta, s benne két fejedelem politikáját méri össze. Báthory Gábor képviseli a végzetes szenvedélyeket, a merész, nagyra törő álmokat: tündérkertté kívánja változtatni Erdélyt, de csak romokat hagy maga után. Ellenben Bethlen Gábor józan, okos, tervező realpolitikus. Az író mellette teszi le voksát. Ebben az állásfoglalásban Móricz azon reménye fogalmazódik meg, hogy a Trianonban megcsonkított ország békés alkotómunkával, körültekintő reformokkal újra emberibb, élhető életet nyújthat az embereknek.

A *Légy jó mindhalálig* már címében is vallomás és program. Regényében részben a gyermek-kort idézi meg, részben pedig legfrissebb fájdalmainak, érzéseinek ad hangot, a számára is kedves regényben a kommun alatt és után elszenvedett sérelmeit dolgozta fel.

Közben más regényeket is közölt, és új témák felé fordult. Nagy népszerűségnek örvendett a *Kivilágos kivraddig* és az *Úri muri*. Az első alkotás egyetlen éjszakába, az 1898. december 26-i István-nap hajnalig történő mulatozásba sűríti az eseményeket. Az idősebbek és a fiatalok erkölcsi felfogását állítja szembe. Az író elmarasztalja a fiatalabb nemzedéket annak morális felelőtlensége miatt. Az utóbbi regény cselekménye a millennium évében történik, négy nap úri duhajkodás keretében. Egy olyan ember bukását mutatja be, aki a környezetéből szeretne kiemelkedni, de arra képtelen. A regény vívódó hőse, Szakhmáry Zoltán nemcsak önmagát pusztítja el, hanem a tanyáját is felgyújtja.

Az 1930-as évek írói terméséből jelentős darab a sok tekintetben önéletrajzi vonatkozású *Forr a bor* és a *Rokonok* című regénye. A *Forr a bor* a *Légy jó mindhalálig* című alkotás folytatásának nevezhető. Központi alakja az érettségi előtt álló Nyilas Mihály, aki mindenáron, görcsös erővel készül írói hivatására. Osztálytársai – egy századvégi alföldi gimnázium nyolcadikos diákjai – léhák, könnyelműek és felszínesek. Nyilas Mihály különnek számít komolysága és elhivatottsága miatt. A regény lehangoló végkövetkeztetése, hogy milyen felnőttek nőnek fel abból a generációból, melynek tagjai így készülnek az életre.

Móricz Zsigmond az 1930-as években visszakanyarodott pályakezdésének témáihoz. Műveiben a civilizációtól kevésbé vagy alig érintett népi-paraszti világ bemutatására törekedett. A *Barbárok* című elbeszéléskötetében fordult újból a parasztság problémái felé. A *Komor ló* novellái más jellegű írások, mint a legelső. A szerkezet itt már balladisztikus tömörséget kap, az írói elbeszélés háttérbe szorul a leírással együtt, megnő a drámai párbeszéd jelentősége. Szociografikus és folklorisztikus motívumok járják át a szöveget, s a kezdeti naturalisztikus vonások is ritkán jelentkeznek. A tömörítés egyik jellemző példája a *Komor ló*, mely valóságos filmnovella.

Az új elbeszélések sajátos poétikai törekvései jellemzik a *boldog ember* című regényét is. A főhős, Joó György beszéli el benne nyomorúságos, de apró örömeiben gazdag életét: gyermekkorát és legénysorát. Móricz olyan bravúrt hajtott végre ebben a művében, hogy az olvasók dokumentumirodalomként fogták fel, mert olyan művészi erővel tudta visszaadni a paraszti élőbeszéd hiteles hangulatát. A lírizáló próza és a szociográfia együttes hatását mutató *Életem regénye* is az utolsó pályaszakasznak terméke, melyben élete első tíz esztendejét, a csécsei, az istvándi és a prügnyi éveket idézte fel. Két főhős körül sűrűsödnek az események: az író apja és a parasztház földes szobájába hulló úrilány, az édesanyja körül.

Ekkor született a Csibe-novellák nyomán írt *Árvácska* is, mely a sokat szenvedett kis lelenclány embertelen sorsából merít. Újabb regénytrilógia-terve, a *Rózsa Sándor* befejezetlen maradt, csak két kötete jelent meg: a *Rózsa Sándor a lovát ugratja* és a *Rózsa Sándor összevonja a szemöldökét*. A második kötetet, melynek története a szabadságharc idején játszódik, már nem tudta véglegesen csiszolni, befejezetlennek tűnik: fáradtsága, betegsége rajta hagyta bélyegét. Ennek ellenére ez az alkotás megjelent 1942. könyvnapjára.

Móricz a magyar falu, a magyar vidék legnagyobb írója volt, a nagyváros világát csak élete vége felé ábrázolta néhány novellában.

■ A mű helye az életműben, életrajzi vonatkozások

Móricz Zsigmond *Az Isten háta mögött* című kisregénye 1911-ben, első írói korszakában keletkezett. A falu világának megrajzolása után az író egy felvidéki kisváros életének megírására vállalkozott.

Ebben a regényben olyan prózapoétikai újításokkal találkozhatunk, amelyek arra hívják fel a figyelmet, hogy ez az alkotás nem csupán követi, több szempontból meg is kérdőjelezi a realista-naturalista irányzatok korszerűségét. Móricz ezen regényét a nyugat-európai modern epikával rokoníthatjuk, olyan alkotásnak tartjuk, amely jelentősen járult hozzá a magyar próza poétikájának megújulásához. A műben már megtalálhatók azok a motívumok, amelyek Móricz későbbi műveinek legfontosabb témáit adják: az értelmetlen duhajkodás, a léha diákélet felelőtlensége és az úri panamázás.

■ A cselekmény rövid váza

A történet egy poros kisvárosba, Ilosvára vezet, ahol Veres tanító él a feleségével. Új káplán érkezett a városkába, a tanító szerette volna bemutatni neki a feleségét, már mindent tűvé tett az asszonyért. Veres Pál mindig igyekezett a feleségét különféle meghívott vendégekkel szórakoztatni, de ezek az alkalmak rendszerint nagy tivornyába torkollottak. A férfi egyre csak a felesége után érdeklődött, mindenhol elidőzött egy kicsit, így végül már el is felejtette, miért indult útnak. Viszont egész Ilosva értesült arról, hogy a tanítóné este nincs otthon, a fiatal káplán meg hiába várja.

Veres Pál összefutott a szomszéd falu tanítójával, így már ketten tértek be a kocsmába, ahol az albíró is tartózkodott. Nemrég nevezték ki, most ismerkedett a várossal, így rögtön meg is hívták a káplán tiszteletére rendezett vacsorára. A tanító végül észbe kapott, sietett haza, hogy a káplán ne unatkozzék, közben találkozott a feleségével, és együtt tértek haza.

A tiszteletvacsorán részt vett Laci is, a tanító érettségire készülõ öccse. A kellemes borozgatás közben a káplán szemet vetett a fiatal és gyönyörű asszonyra, a tanítónéra. Érzéseivel nem volt egyedül, hiszen Laci is gyengéd érzéseket táplált sógornője iránt. Amikor a fiú észrevette, hogy a káplán milyen vágyakozva néz az asszonyra, nyugtalan lett, nem volt maradása. Elindult barátjához, Gacsalhoz.

Útközben találkozott az iskola egykori igazgatójával és az egyik tanárával. Ilyen késői időpontban a diákok már nem tartózkodhattak az utcán, a tanárok éppen azért járták végig a kocsmákat, hogy lefűleljék az éjszakára kimaradozókat. Laci mind a két férfinak hazudott arról, hogy miért van még mindig odakinn. A találkozás után az egyik leghírhedtebb diáktanyára ment, ahol megdöbbsent, hogy a fiatalok milyen szókimondóak, még a számára egyébként érthetetlen szerelemről is nyersen nyilatkoztak.

Ez idő alatt a tanító és a káplán teljesen lerészegedett, a káplán pedig így, kapatosan vallott szerelmet az asszonnak. A nő alig tudott megszabadulni a részeg fiatalembertől, dulakodás közben még két gombját is elvesztette, miközben a férfit Laci szobájában fektette le. A gombokat reggel a fiú találta meg, és nem tudta, mit is gondoljon a sógornőjéről. Az asszony menteni próbálta a helyzetet, úgy állította be a történetet, hogy Laci fektette le a káplánt és ő hagyta el a gombjait.

Reggel a gimnázium igazgatójának első dolga volt magához hívatni a tanítót és elmesélni neki, hogy este találkozott Lacival az utcán. Arról is tájékoztatta Veres Pált, hogy tudomásuk van róla: Laci házon kívül töltötte az éjszakát, a hírhedt diáktanyán. Mikor Lacit behívták, a fiú mindent tagadott, azt állította, hogy otthon tanult. A tanárai ki akarták csapni az iskolából.

Veres tanító gyanakodni kezdett, hogy nincs minden rendben a felesége körül. Az utcán összefutott az albíróval, aki Bovarynak szólította. Mindenféléről beszélgettek, a tanító közben azt is elme-

sélte, hogy mi történt a családjával. Az albíró azt javasolta, hogy tartson mindent titokban, ő majd ki-vizsgálja az esetet.

Laci esete futótűzként terjedt a városban, már Dvihally és mások is tudomást szereztek róla. A tanító ebédre hívta az albíró, s miközben ettek, ez a férfi is szemet vetett az asszonyra. Étkezés közben azon morfondírozott, hogy még sohasem volt dolga tisztességes kispolgári asszonnyal. Közben Laci hazatért a káplán társaságában, az albíró pedig azon gondolkodott, hogy vajon ez a két férfi miként hozható összefüggésbe a csinos asszonykával. Úgy érezte, azok ketten az ő vetélytársai, és arra az elhatározásra jutott, hogy mindenképpen megszerzi magának a tanítónét.

Hamarosan a pap és Dvihally is megérkeztek. Az albíró megérezte, hogy mindannyian a nő kedvéért vannak jelen, még az öreg pap is gyengéd érzelmeket táplál iránta. A tanító összeszólkozott az öccsével, Veres az éjszakát rózta fel Lacinak. Az asszony erre kijelentette, hogy ha kicsapják a fiút, ő elhagyja a várost. Erre minden férfi egymást túllícitálva igyekezett segíteni a helyzeten.

Közben megérkezett Dvihally felesége, és ájtött az uradalmi gazdatiszt leánya is. A tanítónénak a lány családjáról saját helyzete jutott eszébe, elkeseredve gondolt arra, hogy milyen nagyra törő tervei voltak, most pedig egy unalmas helyen senyved egy szürke kis ember feleségeként. Keserűségében vén disznónak nevezte a vigasztalására érkező papot, aki megvallotta az iránta táplált érzéseit. A férfi igazából arra számított, hogy a nő majd boldoggá teszi, ha ő cserében segít Veres Laci baján.

A csúnyácska, ötgyerekes Dvihallyné féltékenységi jelenetet rendezett, összeveszett a férjével, majd mindenkit sértegetve távozott. Veresné ezután Dvihallyt is kidobta. A pap és a káplán már korábban elhagyta a házat. A csalódott asszony mindenkit megsértett, így a vendégek végül mindannyian távoztak, kivéve az albíró. A tanító a vendégek után sietett, hogy kiengesztelje őket, így az albíró egyedül maradt a fiatalasszonnyal. Rögtön heves udvarlásba kezdett, és az asszony engedett neki. Ekkor lépett Laci a szobába, és mindenki kínosan érezte magát. Az albíró örült, hogy nem történt semmi, mert túl könnyen és egyszerűen kapta volna meg a nőt, és már a közjegyző feleségére gondolt.

A tanító visszatért, gyanakodva érkezett, de otthon úgy látta, hogy minden rendben van. Az albíró hiába marasztalta, az gyorsan távozott, a tanítóné pedig hidegen és kimerően vett búcsút a férfitől. Amikor a tanító és az albíró elhagyták a szobát, az asszony megcsókolta Lacit, majd aludni küldte. Amikor a férje visszatért, rárontott, hogy ő tehet az elrontott életéről. Haragudott rá, amiért képes volt elvenni egy fiatal nőt úgy, hogy tudta, nem tudja majd boldoggá tenni, nem nyújthat neki örömet.

Az asszony nagy elhatározásra jutott, bement a fiú szobájába, hogy együtt töltsék az éjjelt. Laci azonban nem volt otthon, a nő sejtette, hova mehetett. Reggelre úgy érezte, hogy mindennek vége, úgy gondolt magára, mint egy öregasszonyra, akinek már nincs mit várnia az élettől.

A tanári kar végül nem csinált ügyet a fiúk szabálysértéséből, bűnbocsánatot nyertek. Laci leérettségizhetett, pedig Kopó tanár úr is tisztában volt vele, hogy a fiú könnyen kapható lányokat látogatott az éjjel. A fiú szörnyen érezte magát az éjszakai kaland után, nem tudta elhinni, hogy a szerelme csupán ennyit jelent, mélységesen csalódottnak érezte magát.

A tanító közben az utcán értesült a legújabb hírről. A közjegyző a feleségénél találta az albíró, a feleségét megölte, az albíró pedig kiugrott az ablakon, súlyosan megsérült, és most kórházban van. Hirtelen minden figyelem a tanító felé fordult, mivel az éjszaka nála volt a férfi. Közben a tanító újabb hírt is kapott: mikor a felesége értesült a történekről, kiugrott az ablakon, de nem lett semmi baja. A tanító leginkább azon bosszankodott, hogy amint eljött otthonról, máris történt valami.

Az albíró végül meghalt, a tanító pedig így vélekedett: *„Kár azért a fiatalemberért... Bizisten a nevet se tudom. Ő se tudta az enyémet. Mindig valami Bovari úrnak szólított...”*

■ A főbb szereplők jellemzése

Albíró: A férfit nemrég helyezték át az ilosvai járásbírószékre. Mivel kívülről érkeznek, a közösség nem igazán fogadja be, ezért van az, hogy a szereplőnek nincs neve. Ugyanakkor pont ez a léthelyzet biztosítja azt, hogy rálátása van az új közegre. Ebben a társaságban ő az egyetlen műveltebb ember, de széles látóköre ellenére ő is belevész környezetének közönségességébe. Egyetlen örömét csak a nőknek való udvarlásban leli. A tanítónál töltött éjszaka végén érzi úgy, hogy undorodik ettől az egész kisvárosi közegtől, ekkor fogja el a vágy valami tisztább és felsőbbrendű finomság után. Ám ez az érzés sem másban realizálódik, mint egy másik nőben, a közjegyzőné törekény kis alakjában. A nővel való kacérkodása vezet a halálához is. A közjegyző házából a dühös férj elől menekülve ugrik ki az ablakon, a zuhanásba belehal. Halála nem mélyül tragédiává, egyébként is csak szóbeszédéből ismerjük meg, hogy mi történt vele. Olykor az író szócsövéné lép elő, de talán ironikus fordulat, hogy a felszólalás lehetőségét veszi el az író a szereplő halálával.

Veres Laci: Érettségi előtt álló fiatalember, Veres Pál öccse, titkon szerelmes a bátyja feleségébe. A naiv, romlatlan, tiszta fiú eszményképe Veres Pálné. Laci ideálképet ringat a szerelem és az élet más dolgai kapcsán is, ezért is áll értetlenül a diáktársai által képviselt világgal szemben. Az asszony tisztességéért még azt is vállalta volna, hogy az iskolából kicsapják. Az igazi csalódás akkor éri, amikor sógornőjét rajtakapja az albíróval, s az asszony később egy csókkal az arcán aludni küldi. Összezavarodik, nem tudja, mit gondoljon az asszonyról, s azt sem tudja elfogadni, hogy szerelme csupán ennyit ér. Keserűségében az éjszakát lányokkal tölti. Ekkor szembesül azzal, hogy amit a szerelemtől gondol, az csupán álmok. Az ő története a beavatódás története is: megismeri a felnőttek világát, de ez nem jelent olyan plusztudást vagy bölcsességet, mint amit a beavatástól várhatunk. Ő az egyetlen olyan szereplő, aki érdemben képes reflektálni a cselekvéseit. Kitérés lehetőségei bizonytalanok, sorsa a mű végén nyitva marad, mivel még megteheti, hogy elmegy Ilosvárról. Az olvasó azonban már nem tudja meg, hogy sikerül-e ezt meglépnie, vagy asszimilálódik a kisszerű közegbe.

Veres Pál: A regény központi figurája, műveletlen, korlátolt, kisszerű ember, olyannyira, hogy nincs is tisztában korlátaival. Büszke csinos és fiatal feleségére, és azt gondolja, azzal már az asszony kedvére tesz, ha gondoskodik róla, hogy mások szórakoztassák, udvarló férfiak csapata vegye körül. Mindezek mellett féltékeny ember, de elbizakodottságában elképzelhetetlennek tartja, hogy a felesége megcsalja. Meghunyászkodó, másoknak megfelelni vágyó ember, ezért is fut a felesége által megsértett vendégek után, igyekszik őket kiengesztelni. Az író szinte karikatúraszerűen mutatja be a faragatlan tanár figuráját, a kisszerű magyar Bovaryt. Azt sem érti, hogy az albíró miért nevezi mindig Bovary úrnak, és még arról sincs fogalma, ki is Bovary.

Veres Pálné: A tanító csinos, fiatal felesége. Elszegényedett úrilány volt, aki a postán dolgozott. Háassága igazából csak menekülés a számára, nem épül valódi érzésekre. Férjét unja, mi több boldogtalan életéért is őt hibáztatja. Veresné Emma Bovaryval állíthatjuk párhuzamba, de ő nem éri el azt a magasságot, a lázadásnak azon fokát, melyet a francia asszony elért. Veres Pálné igazából nem is lázad, csak kisebb kitérés kísérletei vannak. Éhezik a szerelemre, de a felszínes kacérkodáson nem tud túllépni. Csak férjéhez és szűk környezetéhez képest érdekesebb, de nem önmaga értékeinél fogva. Elkeseredett, boldogtalan asszony, de figurája nem mélyül igazán tragikussá, sőt inkább tragikomikussá lesz. Végső elkeseredésében elhatározza, hogy megcsalja a férjét, de amikor benyit férje öcséhez, a vágytól zaklatott nő csak az üres szobát találja. Rögtön tudja, hogy a fiú fiatal, könnyen kapható lányokkal tölti az idejét, s ettől öregnek érzi magát. A mű végén öngyilkossági kísérletet

tesz. Amikor megtudja, hogy az albíró meghalt, kiugrik az első emeleti lakásuk ablakából, de csak az ülepére esik, semmi más baja nem lesz. A komikus hatást csak fokozza, hogy az eseményről a tót szolgáló tört magyarsággal számol be, miszerint a *„tekintetes asszonkának nem lesz semi baj, ojan szerencsésen este le, csak mintha – követem alásan – segreeste vóna”*.

■ Elemzés

Móricz Zsigmond *Az Isten háta mögött* című regényével nem egyszerűen az öreg, tehetetlen férj és a csinos, de eleven özvegyesre ítélt fiatalasszony konfliktusát kívánta az olvasók elé tárni, hanem Flaubert híres regényének, a *Bovaryné*nak történetét helyezi át a korabeli magyar viszonyok közé. Azt vizsgálja, hogy mi a különbség a nagy életre vágyó francia asszony és a XX. század elején élő magyar nő sorsa között. Arra a megállapításra jut, hogy Emma legalább ki tudott törni egy időre a szürke kisszerűségből, szeretők karja között megismerte a szerelmi önkívületet, elégtételt vett elhibázott életéért, Veres Pálné még ezt sem tudta megvalósítani. Összességében azt mondhatjuk, hogy ez a korai regény az értelmes emberi élet lehetőségétől megfosztott kisvárosi emberek életét mutatja be.

Az elsődleges olvasói tapasztalatok alapján úgy is tűnhet, hogy a mű a realista-naturalista prózahagyományokhoz kötődik. A mű világa valóságos, az élet egy helyben áll, jövőtlenség és a lélek üressége jellemzi. A cím is erre a peremhelyzetre utal, egy olyan csökkent értékű helyet mutat, ahol csak szűkös életlehetőségek állnak az emberek rendelkezésére. A regény színtere a felvidéki Ilosva, egy kulturálatlan, szellemtelen kisváros, mely a mű során valóságos pletykafészeknek bizonyul. Ugyanakkor a helység jellemzői a század egész Magyarországra is vonatkoznak.

Ez a mű az egyik legjobban megkomponált darab az írói pályáról: a 48 órás cselekmény nem események láncolata, inkább néhány erős hangulatisággal átszótt életképből épül fel. Az író ugyanis nem a történetre helyezte a hangsúlyt, hanem a kisváros hangulatának, sivár, közönséges erotikától fülledt légkörének megragadására. Ennek a jellegzetes atmoszférának a megjelenítése remekül sikerült. A szereplők szinte kivétel nélkül a vegetáció szintjén élnek, nemi ösztönök, elemi szükségletek határozzák meg a mindennapjaikat, pótcselekvésekkel töltik idejüket (tivornya). A regény naturalista jegyei is az ösztönök világára mutatnak rá: a kipirult bőr, a lihegősszerű szó, a gömbölyű nyak, a forróság stb.

A regény központi szereplője Veres Pál tanító, a szétszórt, bogaras címzetes igazgató. Az író nem mélyíti el a lélekábrázolást, csupán néhány odavetett gesztus, mondat és magatartásmód árulkodik a szereplő személyiségéről, de a felszínes ember nem is érdemel többet, a szerző így is tökéletesen jellemezni tudja a férfit, s vele együtt a szereplőt körülvevő közeget is. Más meglátások szerint a műnek nincsenek fő- és mellékszereplői, mivel mindannyian olyan élethelyzetet élnek meg, amelyből senki sem képes kiemelkedni. Még a többre hivatott Veres Laci is beavatódik a felnőttek közönséges világába, hatása alól ő sem menekülhet.

Csak Veres Pálhoz képest mondhatjuk a tanítónéról, hogy valamivel különb, de ez a fentebb lévő gondolat birtokában vitatható. Nincsenek benne olyan gátakat tépő szenvedélyek, mint a francia Emma Bovaryban, akivel párhuzamba állíthatjuk. Nem tud kimozdulni megszokott közegéből, Ilosva mindenféle kitérés lehetőségét elzár előle. Az író jellemzése szerint primitív, szűk gondolatai és tágas testi érzései vannak. Olyan típus, aki nem tud kiegyezni az élet adta körülményekkel, életéért másokat hibáztat, és a malacok ellátása vagy a házimunka helyett szívesebben csigázza fel a körülötte lebzselő unatkozó férfiakat.

A történet szereplői valamennyien szűk látókörűek, műveletlenek, olyannyira, hogy nem érzékelik vagy nem tudják megfogalmazni létproblémáikat. Cselekvéseik nem vagy alig motiváltak, job-

bára ösztönösek. Ezt a hiányosságot az is mutatja, hogy a regény világában kitüntetett helyen a pletyka áll, vagyis a szereplők nincsenek birtokában az életük megértéséhez szükséges információknak, a tudás és értékelés viszonylagossá válik.

Ez az általános csökkentértékűség hangsúlyozódik azáltal is, hogy a regény terét a zártság és a szűkösség jellemzi. A cselekményhez tipikus helyszínek társulnak: füstös kocsmák, vendéglők, pletykáló emberekkel telt utcák stb.

A regény alaphelyzetét a tanítónak és feleségének a viszonya adja. Az asszony házasságtörési kísérletei és alapvető létproblémái párhuzamba állíthatók Flaubert *Bovaryné* című regényével. Ugyanakkor Móricz írásában ellentétes jelentéskörben mozgatja motivikus utalásait. Például Bovaryné kiválóan zongorázik, míg Veresné csak klimpírozik. Az író azzal is megidézi a francia történetet, hogy az albíró rendszerint Bovarynének szólítja a tanítót. Az irodalmi utalás azonban csak az értő olvasó számára egyértelmű, Veres Pál mit sem ért belőle a megfelelő háttértudás nélkül. Összességében a két regény néhol egyezést, máshol összeférhetlenséget mutat, ez az ambivalens viszony arra hívja fel a figyelmet, hogy Móricz története a francia mű karikatúrája. Az albíró már a regény elején erre céloz, fontos megállapítást tesz erről a közegről, pedig ekkor még csak felszínesen ismeri Veres Pálnét és a körülötte élőket: *„Az albíró elgondolkozva nézett a két tanítóra. Bovarynére gondolt, akinek az esete oly nagyszerű volt, de amely nem fog ismétlődni soha. Nincsen olyan nagy nő a kisvárosban... Ahhoz, hogy valaki olyan arányúvá fejlődjék, ahhoz valami nagy kultúra kell... Micsoda karikatúra ez a világ, amiben élünk, a karikatúrának... Ez már a közönségesség. Az unalmas, egyszerű közönségesség... Hol vannak azok a színek, hangulatok, amiket a francia kisváros ködös emléke a könyvön keresztül, meghagyott... Ott színe, illata van az életnek... De itt olyan józan, olyan szimpla minden... nem lehet valami közönségesebb, mint egy házasságtörés ebben a társaságban...”*

Az élet és az irodalom ilyen jellegű kapcsolata rámutat a realista regény valóságábrázoló szándékának illuzórikus voltára. Az is ezt mutatja, hogy a cselekményt nem a külső nézőpontból megszólaló mindentudó elbeszélő által ismerjük meg, hanem a drámára jellemző jelenetező eljárás és a megnövelt számú párbeszéd nyomán.

A jelenetező technika az időrend megtörésére is korlátozott lehetőséget nyújt, bizonyos fejezetek között kihagyás tapasztalható. A folytonosság ilyen jellegű megtörése szaggatottabbá teszi az időt, töredékesebbé a cselekményt. Az elbeszélőmód másik fontos jellemzője a nézőpontok folyamatos váltakozása, s ez szintén közel áll a flaubert-i prózához. A narrátor inkább csak figyelemmel kíséri az eseményeket. A nézőpontváltásokra a szabad függő beszéd utal. A látószög rögzíthetlensége a szereplők közti viszonyok árnyalt, többoldalú bemutatását teszi lehetővé.

A regény csúcspontja a másnapi, estebe hajló délutáni összejövétel, ahol hat, prédára vágyó férfi lesi a tanítóné mosolyát. Mindannyian meg vannak győződve róla: a nő megkapható, és azt gondolják, hogy titokban már van szeretője. Az asszonynak ugyan nincs ilyen jellegű titkos élete, de nagy gyakorlattal szórakoztatja valamennyi udvarlóját, látszik, hogy az ilyen helyzetekben él igazán: arca kipirul, csillog a szeme. Ezen az éjjelen támad fel benne az a tiszta ösztön, amivel elutasítja a sógora bajával zsaroló pap szennyes vágyait.

Az ilosvai Bovaryné akkor válik igazán szájalmas, tragikomikus figurává, amikor elhatározza, hogy Lacival csalja meg a férjét. Terve kudarcba fullad, hirtelen meglátja önnön szájalmas helyzetét, és öregnek érzi magát. A regény groteszk komédiával fejeződik be: az albíró esetéről tudomást szerző tanítóné minden reményéről lemondva kiugrik az ablakon, de csak annyi történik, hogy az ülepére esik. Vagyis még az öngyilkosság mint menekülési lehetőség sem adott számára, ahogy azt Emma Bovary meg tudta tenni. A nő francia sorstársa meg tudott dicsőülni, Veresné nem. Ráadásul a férj csak épp szórakozottan nyugtázta az esetet.

■ Érdekességek

Móricz a regényben azon élményeit, ismereteit írta meg, amelyeket a felesége családjánál tett rokonlátogatások során szerzett.

■ Feladatok

- Mire utal a regény címe?
- Hol játszódik a regény? Jellemezze a helyszínt!
- Mit tekinthetünk a mű alaphelyzetének?
- Hogyan folytat párbeszédet a regény Flaubert *Bovaryné* című művével?
- Hogyan szakít a regény a realista ábrázolásmóddal?
- Melyik másik műnem eljárás technikája fedezhető fel a regényben? Hogyan?

■ Szövegértés

„Véres tanító úr tett-vett a szobában, s nagyon unatkozott. Szeretett volna valami ürügyet kitálcálni, hogy elmehessen hazulról.

– Ez az asszony egész megvénült – mondta magában, s félszemmel vizsgálta a feleségét. – Az ember elvesz egy fiatal lányt, hogy míg él, mindig legyen körülötte egy fiatal, friss menyecske, osztán tessék.

Az asszony már fel volt öltözve s beteg, fáradtan, hanyagul, csak muszájból takarított. A bejáró asszony be-bejött s megkérdezte, mit csináljon a főzéssel.

– Bánom is én! Amit akar! – mondta végre türelmetlenül az asszony.

Az ura felhúzta a szemöldökét magasra, s mély ráncok gyűrődtek alacsony homlokán.

– Ilyen egy jó asszony – mondta magában –, aki azt mondja az ebédre, hogy csináljon a cseléd, amit akar. Ez kellett nekem éppen. Mikor én már legénykoromban is olyan háztartást vittem, hogy akármelyik házasember jött el hozzám, mindig megirigyelte. Milyen búcsúkat tartottam én, a katolikus kollégák is mind hozzám jöttek. Pedig csak egy magányos úr voltam... Malacom volt, disznóm; volt úgy, hogy tehenet is tartottam; na, egye meg a fene. Késő bánat, eb gondolat. Avval tettem tönkremagammat, hogy megházasodtam.

Az asszony beleült egy karosszékekbe, s kibámult az ablakon. Nagy, szomorú szemei most nem csillogtak, bágyadtan meredtek az ablakra.

– Majd elintéződik minden. Jön egyik nap a másik után...

– Lelkem – szólalt meg a férj –, megyek egy kicsit a városba.

Bólintott rá, mintha részt venne az életben, pedig csak úgy magától billent a feje. Aztán az ablakra nézett, s úgy vonta valami, hogy kivesse magát rajta. Szinte szédült bele. De erőtlen testének egy porcikáját sem bírta mozdítani.

A tanító már a szobában feltette a kalapját; meghúzta előlről, hátulról, hogy jól álljon a fején, botot vett a kezébe, és megrángatta a ruháját, mintha azzal rendesebb lett volna.

Egy kis lelkiismereti furdalást érzett, mikor lement a lépcsőn, mintha valami azt súgta volna neki, hogy otthon kellene maradni, beteg az asszony, meg kell vidámítani. De abban a percben kiverte a fejéből a gondolatot, s türelmetlenül igyekezett másra, valami nem kellemetlenre, valami közönséges dologra fordítani a figyelmét.

– Szombat van – mondta magában. – Holnap vasárnap lesz.

Rendes léptekkel haladt át az udvaron, ki a kapun. A sikátoron akart felmenni a nagyvendéglőhöz, mert az a rövidebb út, de egyet gondolt s kiment a nagyutcára.

– Á, alászolgája, Klein úr! – köszönt vidáman a fiákeresnek. A testes, vörös arcú Klein nagy mozdulatokkal köszönt vissza.

– Hogy van, tanító úr, hogy van! Pardon, még nem is gratuláltam az igazgatói kinevezését! Gratulálom.

A tanító furcsán nézett rá, bántotta a fülét a helytelenül használt grammatikai forma, de jólesett a barátságos megemlékezés.

– Köszönöm. Na, hogy van, Klein úr?

– Rosszul, kérem nem megy a seft... Persze, az uraknak jó, haha, azok csak úgy ugratják egymást kifelé az ablakon. Banda, kérem, csak az asszony kell nekik, meg a rablás.

– Mi az, mi az? Kiugrattak valakit az ablakon?

– No, hát maga igazgató úr, hol volt? Hisz mindenki arról beszél. Arról a fiatal albíróról, aki nem régen van itt a városban. Csinos, magas, elegáns fiatalember...

– Az albíró! – szölt megdöbbenve a tanító.

– Igen, a közjegyző az éjszaka hazamegy, kérem, és ottkapja a feleségével az albíró. És, kérem, az a számár fiatalember kapja magát és kiugrik az ablakon, és kérem, ott van egy csomó fa, olyan ölfá, és úgy megüti magát, hogy be kellett vinni a kórházba. Úgy, ahogy volt, csórén.

A tanítónak mozgott a szája, de nem jött ki rajta a hang. Csak pislogott. Aztán kezet nyújtott Kleinnek, és szaporán továbbment, mintha sietnie kellene valahová.

Néhány lépés után már megcsendesedett. Mire a harmadik házhoz ért, belenyugodott a változathatatlanba.

Szembejött a polgármester. Köszönt neki.

– Jó napot, tanító úr – mondta a polgármester, s kezet nyújtott.

– Alászolgája, polgármester úr.

Az öreg megállott kényelmesen, asztmás fúvással s szölt ilosvai dialektussal:

– Na, megint csak botrány, megint csak botrány. Idehozzák mindenféle idegen fiatalembereket és azok csinálják egy csomó ostobaságot, és a város jó hírét tesznek tönkre.

– Könyörgöm – szölt a tanító s szemöldökét fontoskodva húzta fel kemény fekete kalapja alá, és sűrűn pislogott apró fekete szemével –, könyörgöm, tegnap egész délután ott volt nálam ez a fiatalember, nagyon szolidul viselte magát, mondhatom, nagyon tisztességesen. Ebédeltünk, egy kicsit boroztunk, semmi kifogást nem lehetett tenni. A feleségem is meg volt elégedve vele. Egészen korrekt úriembernek mutatta magát. Hanem könyörgöm, este, mikor elment, lehetett úgy kilenc óra, könyörgöm, akkor már valami zavart láttam rajta. Mondhatnám, valami furcsaságot.

– Aha, aha.

– Kérem, én éppen azért el is kísértem. És könyörgöm, elmentem vele a doktor házáig, persze! a közjegyző a következő ház! Nem akarta, hogy odáig elkísérjem! megáll és kezet nyújt és azt mondja: alászolgája.

– Aha.

– Könyörgöm, mikor én hazamentem, még mondani akartam a feleségemnek: te, ennek a fiatalembernek valami rossz jár az eszébe. Ez egészen úgy viseli magát, mintha betörni akarna valahova...

– Aha.

– Meg is halt?

– Nem halt meg!

– Nem? – mondta a tanító, s megjegyezte, hogy most valami kellemetlen pletykát csinált, ami még visszafordulhat.

– Az a baj – ismételte a polgármester –, hogy mindenféle idegen fiatalembereket hozzák ide a hivatalokba, az iskolákba, ezen kellene segíteni. Vannak nekünk derék fiaink, a városban születtek, és azok kintelenek messze földön kínlódnak, és nincs is állásuk, és ide csak szépen idehelyezi a miniszter büntetésből mindenféle egyéneket. Ha azok valamit teszik, hát kérem, jönnék az újságok, és a várost kompromittálnak.

Kezet nyújtott s elment. Veres összevonta a homlokát:

– Miért mondtam én ennek, hogy könyörgöm! De számár vagyok!... Á, polgármester úr, azért nem békülünk! Á, könyörgöm, nem lehet levenni az embert a lábáról...

A trafikosné a másik oldalon kinn állott az ajtóban és integetett a tanítónak. Veres át is ment.

– Jaj, tanító úr, kérem szépen, mi volt ez, istenem! – mondá a trafikosné, és összecsapta a kezét.

– Az este nálam volt, kilenc óra lehetett, mikor elment, de mondhatom, semmi kifogást nem lehetett volna ellene tenni...

Összevissza beszélt, s mindent elmondott, mi történt tegnap délután, csak akkor jutott eszébe megkérdezni, hogy is történt a baj.

Egyszerre ő lett a város középpontja, a legérdekesebb ember. (...) Messziről Máté Pista alakja tűnt fel, most is vadászházában volt, fegyverrel a vállán, s a túlsó oldalról kiáltott Veresnek, hogy jöjjön át.

(...)

– Hát öregem, hallom, nálatok volt tegnap ez a szerencsétlen flótás – mondta Máté Pista.

– Igen, tegnap ebédőtől este kilencig ott volt!

– Most jövök éppen Druhonycéről, hallatlan, micsoda dolgok történnek ebben a városban. Hát most mi lesz, az asszonnyal mi van?

– Nem tudok, barátom, semmit.

– Na, gyerünk be egy pohár sörre, majd ott meghallunk mindent.

(...)

– Hát az öcséddel mi lett? – kérdezte egy szemüveges fekete úr Verest.

– Felmentették.

– Hát annak mi baja volt? – szólt bele Máté.

– Semmi – legyintett Veres, és amint ránézett a Bardócz kolléga kíváncsian mosolygó arcára, előbb az jutott eszébe, vajon mire értette tegnapelőtt este ez az úr, hogy sajátságos! azután, hogy mi is volt az éjjel?... Beharapta a szájaszélét s hülyén nézett maga elé.

A kopasz vörösszőke úr felnevetett.

– Igazán, minden szenzáció csak addig tart, míg nagyobb nem jön. Kis halat megeszi a nagy hal, kis botrányt a nagy botrány. Egy kis diákcserny volt az egész. Már nem is gondol rá senki. Szegény fiúnak az éjszakájára voltak kíváncsiak a professzorok. Kopó sorra járta az egész várost, hogy hol volt Veres Laci éjjel kettőtől háromig?

Hangosan felkacagtak.

– Mi a patvar! – kurjantott Máté Pista, s az öklével előbb a fejére, aztán az asztalra csapott. – Fene abba a Kopóba, nekem jó barátom az öreg, de diákkoromban nekem is sok kellemetlenségem volt vele. Hát még most is olyan indiszkrét? – aztán a barátja vállát rázta meg.

– Tè, hát az öcsédből is lesz már mégis valami, ha éccaka kettő és három között, nem lehet tudni, hol jár!

Veres rábámult s azt mondta magában:

– A feleségem hol volt kettő és három között!

– Mi! Megbutultál, öregem?

A tanító megrázkódott s természetesen elmosolyodott.

Ebben a percben felnyílt a folyosói ajtó, s Veres meghökkenve látta, hogy az ő cselédasszonyuk lépett be rajta. Iszonyú rémült volt az arca, s látszott, hogy gazdáját keresi, de nem látta meg hamar, mert árnyékban ült.

– Mi baj, Tetka? – kiáltott rá Veres.

– Jaj, tekintetes úr, a tekintetes asszonka kiugrota ablakon.

Mindenki felpattant, csak Veres Pál maradt ülve.

– Odajötte Kalafszkyné nacsága, elmondot, micsoda baj történte éca a nagyságos közjegyző uracskánál. Arra tekintetes asszonka csak kiugrota ablakon.

Veres tanítónak elmeredt a szeme, és lepittyent a szája.

– Én szaladtam pan doktor uracskáért, és Kalafszkyné nacsága vízzel locsolta tekintetes asszonkát. És mikor jötte orvos úr, a pan csodadoktor mondot nekünk, hogy nincsen semi baj, mert tekintetes asszonkának nem lesz semi baj, ojan szerencsésen este le, csak mintha – követem alásan – s megtörülte az orrát a fejkendő csücskében – segreeste vóna.

Valaki hangosan felkacagott.

Veres Pál odanézett, aztán felállott, mindenki nevetett, és ő is elmosolyodott.

– Nahát, hál' istennek... Fizetek, kisasszony... Ha az ember kihúzza a lábát hazulról, mindjárt valami baj van otthon.

– Bizony, elég két halott egy napra – mondta az árvagyám. – Ámbár itt sincsen gyerek.

– Szegény asszony – szólt dallamos hangján Máté –, de mi jutott eszébe! Milyen égi szerencse, hogy semmi baja se lett! Meghatotta az albíró esete...

Veres Pál még ott állott. Nehezen indult el. Szórakozott volt.

– No, csakhogy a feleségemnek nincs baja, a többit nem bánom... azaz, hogy... Kár azért a fiatalemberért – s búcsúzóra megemelte a kalapját. – Bizisten a nevét se tudom. Ő se tudta az enyémet. Mindig valami Bovari úrnak szólított, pedig többször mondtam neki, hogy Veres Pál vagyok. Ami mégis nagy különbség!...

1. Mutassa be a részlet alapján Veres Pált!
2. Mire utalnak a tanító szavai? Értelmezze a következő részletet! „Kár azért a fiatalemberért – s búcsúzóra megemelte a kalapját. – Bizisten a nevét se tudom. Ő se tudta az enyémet. Mindig valami Bovari úrnak szólított, pedig többször mondtam neki, hogy Veres Pál vagyok. Ami mégis nagy különbség!...”
3. Jellemezze a tanító és a felesége kapcsolatát!
4. Emeljen ki olyan részeket a fenti szövegből, ahol arra látunk példát, hogy az író a szereplőket beszédmódjukkal és viselkedésükkel jellemzi!
5. Mi a pletyka szerepe a műben? Mi mindent fejez ki általa az író?
6. A részlet alapján értelmezze a tanítóné által megélt léthelyzetet! Mi Veres Pálné problémája?
7. Vesse össze Veres Pálné és Emma Bovary személyét! Milyen hasonlóságokat és különbségeket fedez fel közöttük?
8. Hogyan értékeli az albíró halálát? Milyen szempontból volt ő más, mint a többiek?
9. Mutassa be a városban élő emberek viszonyát a részlet segítségével!
10. Értékelje a mű zárlatát! Mi okozza a befejezés tragikomikusságát?